

KİŞİNEV TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

MOLDOVA CUMHURİYETİ YURTDIŞI YATIRIM NOTU

Aralık 2016

GENEL BİLGİLER	
RESMİ ADI	Moldova Cumhuriyeti
BAŞKENTİ	Kişinev
BAĞIMSIZLIK TARİHİ	27 Ağustos 1991
YÖNETİM BİÇİMİ	Parlamentar demokrasi
DEVLET BAŞKANI	Igor Dodon (23 Aralık 2016'da göreve gelmiştir.)
BAŞBAKAN	Pavel Filip (20 Ocak 2016'da göreve gelmiştir.)
RESMİ DİL	Moldova Dili (Romence), Gök Oğuz Yeri Özerk Bölgesi için Moldova Dili, Rusça ve Gagavuzca
DİN	Ortodoks Hıristiyan %98, Yahudi %1,5
YÜZÖLÇÜMÜ	33.851 km ²
NÜFUS	3,5 Milyon
YAŞ ORTALAMASI/ ORTALAMA ÖMÜR	38 / 70
ETNİK YAPI	Moldovalı/Romanyalı % 78,2; Ukraynalı % 8,4; Rus % 5,8; Gagavuz % 4,4; Diğer % 3,2
ÖNEMLİ ŞEHİRLER (NÜFUSLARI)	Kişinev (Başkent, 810 bin), Balti (150 bin), Orhei (125 bin), Cahul (125 bin), Hinçeşti (121 bin) Ungheni (117,4 bin), Soroca (100 bin)
ÜLKEDEKİ TÜRK NÜFUSU	4.000 civarı
ÜYESİ OLDUĞU BAŞLICA ULUSLARARASI KURULUŞLAR	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (BSEC), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), Avrasya Ekonomik Topluluğu (EAEC-Gözlemci), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
MOLDOVA'DAKİ TEMSİLCİLERİMİZ	Kişinev Büyükelçisi Hulusi KILIÇ Kişinev Ticaret Müşaviri Reşit Alper ERDİL
MOLDOVA'NIN ÜLKEMİZDEKİ TEMSİLCİLERİ	Ankara Büyükelçisi Igor BOLBOCEANU
KEK EŞBAŞKANLARI	Türk Tarafı KEK Eşbaşkanı: Başbakan Yardımcısı Yıldırım Tuğrul TÜRKERŞ Moldova Tarafı KEK Eşbaşkanı: Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Octavian CALMIC
İŞ KONSEYİ EŞBAŞKANLARI	Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi Sinan BORA Moldova Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sergiu HAREA

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2016)	
GSYİH (Nominal)	6.750 milyon \$
KİŞİ BAŞINA GSYİH (Nominal)	1.900 \$ (Nominal), 5.304 \$ (satın alma gücü paritesine göre)
GSYİH BÜYÜME HIZI (Reel)	% 4,1
ENFLASYON ORANI	% 6,4
PARA BİRİMİ & DÖVİZ KURU	Moldova Leyi (MDL), 1 ABD \$ =19,34 MDL 1 Avro = 21,04 MDL
TOPLAM ULUSLARARASI REZERVLER	2.206 milyon \$
İHRACAT	2.045 milyon \$
İTHALAT	4.020 milyon \$
TÜRKİYE’NİN İTHALATI	148 milyon \$
TÜRKİYE’NİN İHRACATI	262 milyon \$
ÜLKEYE GİREN YATIRIM TUTARI (Stok)	3,58 milyar \$
YURTDIŞINA ÇIKAN YATIRIM TUTARI	204 milyon \$
YURT DIŞI İŞÇİ GELİRLERİ	1.54 milyon \$ (2015 yılı)
İŞSİZLİK ORANI	% 4,2
DÜNYA BANKASI İŞ YAPMA KOLAYLIĞI SIRALAMASI	44/190
GSYİH’NİN SEKTÖREL DAĞILIMI	Tarım % 14,1; Sanayi % 21,2; Hizmetler % 64,7
İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER	Elektrikli Mak. ve Cihazlar (% 12,4), Yağlı Tohum ve Meyveler (% 9,9), Meşrubat, Alkollü İçecekler ve Sirke (% 8,6), Hububat (% 7,7), Yenilen Meyveler ve Sert Kabuklu Meyveler (% 7,6), Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarları (% 7,3), Mobilyalar (% 6,3)
İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER	Mineral Ürünler (% 15,3), Elektrikli Makine ve Cihazlar (% 8,5), Kazanlar, Makinalar (% 7,5), Motorlu Kara Taşıtları ve Aksamları (% 5,8) Plastik ve Mamulleri (% 4,9), Eczacılık Ürünleri (% 4,6)
İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER	Romanya (% 25,1), Rusya Fed. (% 11,4), İtalya (% 9,7), Almanya (% 6,2), Birleşik Krallık (% 5,6), B. Rusya (% 5,1), Bulgaristan (%3,7), Polonya (% 3,6), TÜRKİYE (% 3,0) (9. sırada)
İTHALATINDA BAŞLICA ÜLKELER	Romanya (% 13,7), Rusya Fed. (%13,3), Çin (% 9,8), Ukrayna (% 9,5), Almanya (% 7,9), İtalya (% 7,0), TÜRKİYE (% 6,8) (7. sırada), Polonya (%3,3), Beyaz Rusya (% 2,5)
BAŞLICA SANAYİ DALLARI	Tekstil ve konfeksiyon, et ürünleri, şarap, meyve ve sebze konserveleri, süt ürünleri, ekmek ve unlu mamuller, otomobil kabloları, kauçuk ve plastik ürünler
BAŞLICA TARIMSAL ÜRETİM	Sebze ve meyveler, üzüm, hububat, şeker pancarı, ayçiçeği tohumu, sığır eti
MADENLER VE YERALTI KAYNAKLARI	Alçıtaşı, cam kumu, diatomit, çakıl taşı
ORTALAMA NOMİNAL ÜCRET / TOPLAM İŞVEREN MALİYETİ	5.084 MDL (263 ABD Doları) 6.482 MDL (335 ABD Doları)

A. MOLDOVA’NIN İŞ ORTAMI

1. İş Ortamı

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler:

- Dünya Bankası Doing Business Raporu Ülke Bilgileri

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak
- Şube Açmak
- Temsilcilik Açmak
- Şirket Feshi

c. Vergi Uygulamaları:

- Genel
- Vergi İdaresi
- Beyanname
- Muhasebe Kayıtları
- Verginin Hesaplanması
- Amortisman
- Diğer Hükümler
- Vergiden Muafiyet
- Diğer Vergiler

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları:

2. Potansiyel Yatırım Alanları

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

b. Yabancı Sermaye Yönelik Kısıtlamalar

- i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri
- ii) Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar
 - Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık
 - Vergi Hukukunda Ayrımcılık
 - Yabancıların Serbest Dolaşımı

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

C. MOLDOVA’DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

D. MOLDOVA’DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

2. Ulaşılabilecek Hukuki & Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

A. MOLDOVA’NIN İŞ ORTAMI

1. İş Ortamı

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler:

- Dünya Bankası Doing Business Raporu Ülke Bilgileri

Dünya Bankası her yıl düzenlenen ve ülkelerin iş yapılabilirliğini irdeleyen “Doing Business” çalışmasının 2017 yılı raporuna göre Moldova 190 ekonomi içerisinde iş yapılabilirlik açısından 44’üncü sırada yer almaktadır.

Söz konusu sıralamada geçen sene 47’inci sırada yer alan Moldova, son bir yılda 3 basamak yükselmeyi başarmıştır.

Bu kapsamda, vergi ödeme alanında 55’inci sıradan 31’inci sıraya, elektrik bağlantısı alanında 97’inci sıradan 73’üncü sıraya ve sözleşmelerin uygulanması alanında 70’inci sıradan 62’nci sıraya yükselen Moldova, uluslararası ticaret alanında 34’üncü sıradaki yerini korumuş, şirket kuruluşu alanında ise 38’inci sıradan 44’ üncü sıraya, kredi alınması alanında 35’inci sıradan 32’inci sıraya, inşaat ruhsatı işlemleri alanında 162’nci sıradan 165’inci sıraya, azınlık hisse sahiplerinin korunması açısından 40’ıncı sıradan 42’inci sıraya gerilemiştir.

Son yıllarda gerçekleştirilen ve sıralamayı etkileyen önemli değişikliklere aşağıdaki adresten ulaşılması mümkün bulunmaktadır.

<http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/moldova>

Moldova, 2.220 ABD Doları düzeyindeki kişi başına düşen milli gelir düzeyiyle, orta altı gelir düzeyindeki ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 1. Moldova İçin Doing Business Göstergelerin Özeti

	Şirket Kurma	İnşaat/ Müteahhitlik İzinleri	Elektrik Erişimi	Tapu/ Mülkiyet Kayıtları	Banka Kredisine Erişim	Yatırımcının Korunması	Vergi Ödenebilirliği	Dış Ticaret Uygulamalarına Açıklık	Mahkeme Süreci	Şirket Tasfiyesi
Dünya Sıralaması	44	165	73	21	32	42	31	34	62	60
Prosedür Sayısı	5	27	6	5	-	-	-	-	-	-
Gerekli Gün Sayısı	6	276	87	5,5	-	-	-	-	585	2,8 yıl
Maliyet (% kişi başına düşen milli gelir)	6,2	0,7 (% inşaat değeri)	738,4	0,9 (% taşınmazın değeri)	-	-	-	-	28,6 (% tazminat talebi)	15 (% varlık değeri)

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova>

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak

Dünya Bankası “İş Yapma Kolaylığı Raporu”na göre, Moldova “iş kurma kolaylığı” açısından dünyada 44. sırada (2016 senesinde 38. sırada) yer almaktadır.

Aşağıdaki tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere, Moldova’da yeni bir şirket kurmak Avrupa ve Orta Asya ülkeleri ortalamalarıyla kıyaslandığında daha kolay olmaktadır. Tamamlanacak 5 işleme müteakip, ortalama 6 gün içinde, görece düşük bir maliyetle şirket kurmak mümkün bulunmaktadır. Şirket kuruluşu sırasında asgari sermaye koşulu, A.Ş. şeklinde kurulacak şirketler hariç bulunmamaktadır.

Gösterge	Moldova	Avrupa & Orta Asya	OECD
İşlem sayısı	5,0	4,9	4,8
Gereken Süre (gün)	6,0	10,2	8,3
Maliyet (kişi başı milli gelirin %’si)	6,2	4,7	3,1
Asgari Sermaye (kişi başı milli gelirin %’si)	0,0	4,0	9,2

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/#starting-a-business>

Yukarıda bahsedilen 5 işleme ilişkin ayrıntılı değerlendirme aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Buna göre, şirket kuruluşunda ilk adım, şirket kaydının yapılması ve şirket kimlik numarasını alınması için gerekli evrakların Devlet Tescil Odası’na (Adres: Stefan cel Mare Blv. No: 73, Kişinev) sunulması ve kurulacak şirketin unvanın tescil edilmesidir.

Sıra	İşlem	Tamamlamak İçin Gereken Süre	Maliyet
1	Şirket kaydının yapılması ve şirket kimlik numarası alınması için gerekli evrakların Devlet Tescil Odası’na sunulması ve kurulacak şirketin unvanın tescil edilmesi	2 gün	Yaklaşık 1.349 Moldova Ley’i (kayıt maliyeti ve mühür ücreti)
2	Şirketin Sosyal Sigorta Kurumu’na kaydedilmesi	1 gün	ücretsiz
* 3	Şirketin Sağlık Sigortası Kurumu’na kaydedilmesi	1 gün (bir önceki prosedür ile eşzamanlı olmak üzere)	ücretsiz
* 4	Şirketin İstatistik Bürosu’na kaydedilmesi	1 gün (bir önceki prosedür ile eşzamanlı olmak üzere)	ücretsiz
* 5	KDV mükellefi olarak kaydedilmesi	1 gün (bir önceki prosedür ile eşzamanlı olmak üzere)	ücretsiz

* Başka bir prosedür ile eşzamanlı olarak gerçekleştirilmektedir.

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/#starting-a-business>

Moldova mevzuatına göre, Limitet Şirket (Ltd. Şti), Anonim Şirket (A.Ş.), Kolektif Şirket, Komandit Şirket ve Kooperatif türlerde şirket kurulabilmektedir

Genel olarak, şirketin şekli gösterilecek faaliyet alanını belirleyemez ve etkileyemez. Diğer taraftan, mevzuatta açıkça belirlenen bazı faaliyetler sadece yetkili makamlardan lisans alınması suretiyle yapılabilir. Bazı durumlarda, lisansı alabilmek için öngörülen şirket şekliyle faaliyet göstermek zorunludur. Örneğin, bankacılık, sigortacılık vb. faaliyetlerde bulunabilmek için şirketin şeklinin Anonim Şirketi olması gerekmektedir.

Ülkede en yaygın ve yabancı yatırımcılar tarafından en çok tercih edilen şirket şekilleri sırasıyla Limited Şirket ve Anonim Şirketi'dir. Özel durumlarda, ticari olmayan faaliyetler için temsilcilik ofisi tercih edilebilir.

Yabancı gerçek veya tüzel kişiler, kurulacak şirketin şeklinin Ltd. Şti. veya A.Ş. olması fark etmeksizin, tek hissedarı olabilir veya yerel şirket veya yerel gerçek kişi ile ortaklık kurabilir.

Hem Ltd. Şti. hem de A.Ş. sadece sermayeleri kadar sorumluluk taşır. Şirket sahipleri şirketin yükümlülüklerine ilişkin sorumluluk taşımaz. Benzer şekilde, şirket da sahiplerinin şahsi yükümlülüklerine yönelik sorumluluk taşımaz. A.Ş. hisseleri menkul kıymet olarak değerlendirilmesi nedeniyle borsada alım satıma konu olabilir.

A.Ş.'nin asgari kuruluş sermayesi 20.000 MDL'den (yaklaşık 930 Avro) aşağı olamaz. Bununla birlikte, Ltd. Şti. için belirlenmiş asgari kuruluş sermayesi bulunmamakla birlikte, söz konusu sermaye tutarının, sahipleri tarafından kuruluş sözleşmesinde belirlenerek, şirket kuruluşunu takip eden altı aylık dönem içerisinde şirkete transfer edilmesi gerekmektedir.

"Moldova Cumhuriyeti Tüzel Kişi ve Adi Şirketlerin Tesciline İlişkin Kanun"a göre tüzel kişiliğine sahip varlıkların (bunlara bağlı şube ve temsilciliklerin) ile adi şirketlerin kaydı Adalet Bakanlığı'na bağlı Devlet Tescil Odası'nda yapılmaktadır.

Kurulacak olan tüzel kişi veya tüzel kişiliğin şube/temsilciliklerinin tescilinin, ilgili mevzuata göre, gerekli belgeler anılan Oda'ya sunulduktan sonra 5 gün (genel süre) veya 4 saat-1 gün (hızlandırılmış süre) içerisinde tamamlanması öngörülmektedir.

A.Ş. ve Ltd. Şti. tescili için Tescil Odası'na ödenen tescil harcı, şirket kurulmasına ilişkin talep edilen süreye göre sırasıyla, 75-170 Avro ve 60-130 Avro arasında değişmektedir.

A.Ş. hisselerinin Finans Piyasası Ulusal Komisyonu'na (National Commission for Financial Market) kaydının yaptırılması gerekmektedir. Kayıt işlemi, gerekli belgeler anılan Komisyon'a sunulduktan sonra 15 gün içerisinde gerçekleştirilmekte olup, kayıt için şirket sermayesinin % 0,4'ü kadar harç ödenmesi gerekmektedir.

Moldova'da bazı alanlarda faaliyet gösterilmesi ilgili makamlardan alınacak lisanslara tabidir. Söz konusu alanlar, "Girişimcilik Faaliyetlerin Lisans Aracılığıyla Düzenlemesine İlişkin Kanun"da belirtilmektedir. Bahse konu lisanslar, Moldova Lisans Odası'na yeni kurulan platform (www.servicii.gov.md) aracılığıyla temin edilebilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, tüzel kişiler ile bunların şube veya temsilciliklerinin tescili Moldova Tescil Odasında yapılmaktadır.

Şirket kurucusu veya kurucuların özel şahısların olması durumunda; başvuru dilekçesinin (Devlet Tescil Odasının web sayfasında yer almaktadır) eşliğinde, kuruluş harcının yatırıldığına dekontunun (ödenecek harç firma şekli ve kuruluş süresine göre değişmektedir), kurucu kişilerin pasaportlarının, gerektiği durumlarda, şirket kuruluşunu yürütecek kişi adına düzenlenmiş vekâletname ve yetkilendirilmiş kişinin kimliği/pasaportunun ve şirket yöneticisinin ile şirket kurucusunun farklı kişilerin olması durumunda, şirket yöneticisi görevini üstlenecek kişinin kimliği/pasaportunun sunulması gerekmektedir.

Yeni kurulan şirketin kurucusunun başka bir tüzel kişinin olması durumunda; yabancı yatırımcının sermayesinin ait olduğu ülkeden şirket adına alınan ulusal ticaret sicil örneğinin, yabancı şirketin tescil belgesinin, yabancı şirketin kuruluş belgelerinin, yabancı şirket yönetim kurulunun Moldova Cumhuriyeti'nde işletme açma ile ilgili kararının (şirket genel müdürü ve imza yetkisini haiz kişi belirtilmek suretiyle) ve gerektiği durumunda, şirket kuruluşunu yürütecek kişi adına düzenlenmiş vekâletname ve kimlik/pasaportunun bulunduğu bir dosyanın hazırlanması gerekmektedir.

Türkiye'den getirilen tüm belgelerin yeminli tercüme ofisleri vasıtasıyla Romence'ye tercüme edilmesi, noter tarafından onaylanması ve ilgili Kaymakamlık ve Valiliklerde "apostil edilmek" suretiyle onaylanması gerekmektedir.

2011 yılı sonunda Moldova'da başlatılan "tek gişe" sistemi kapsamında Devlet Tescil Odası yeni kurulan şirket bilgilerini istatistik ve vergi kurumları ile sosyal ve sağlık sigortası idarelerine aktarmaktadır. Bu kapsamda, şirket kuruluşuna ilişkin süreçte izlenecek adımlar aşağıda sıralanmaktadır:

- ✓ İlk adım, Devlet Tescil Odası'na müracaat etmektir. Devlet Tescil Odasında kurulması düşünülen şirketin unvanı ve şirket kurucularının kamu bütçesine borcunun olup olmadığı kontrol edilir.
- ✓ Devlet Tescil Odası, söz konusu kontrolleri yaptıktan sonra, kurulacak şirketin geçici banka hesabının açılabilmesini teminen bir belge düzenler.
- ✓ Söz konusu belge ile geçici bir banka hesabı açılır (istenilen diğer belgeler: pasaport ve pasaport örneği)
- ✓ Banka hesabının açılmasını müteakip yeniden Devlet Tescil Odasına gidilir ve gerekli belgeler seti (tescil kararı, tescil defterindeki ekstre, tescil belgesi, tek kurucu ise şirket kuruluş kararı, birden fazla kurucu olduğu zaman ise kurucu üyeler toplantı tutanağı) alınır. Şirket tüzüğü vb. belgeler söz konusu Odanın personeli tarafından hazırlanmaktadır. Belgeler Seti ekinde, adım adım ziyaret edilmesi gereken kurumlar ve yapılması gereken işler belirtilmektedir.
- ✓ İstatistik Bürosuna (Grenoble Cad. No: 106 Kişinev) gidilir ve Faaliyet Alanı Kodları (CAEM) belgesi alınır.
- ✓ Muhasebeci istihdam kararı düzenlenir, istihdam edilen muhasebeci ve bütün belgelerle Vergi Dairesine gidilir.
- ✓ Bankaya gidilerek geçici hesap daimi hesaba çevrilir (Noter aracılığıyla yetkilendirilmiş muhasebeci eşliğinde)
- ✓ Sosyal Sigorta kurumuna (Stefan cel Mare Blv. No: 73 Kişinev) gidilir ve gerekli belgeler düzenlenir.

- ✓ Daha sonra, gerekli raporları düzenleyebilmek için yeniden İstatistik Bürosuna gidilir.
- ✓ Sağlık Sigorta kurumuna gidilir ve gerekli belgeler düzenlenir.

- Şube veya Temsilcilik Açmak

Moldova mevzuatına göre, firma şubelerin ve temsilciliklerinin kuruluşunun süreci normal şirketin kuruluş sürecinden farklılık göstermemektedir. Diğer taraftan, şirketin şubesi veya temsilciliğinin kuruluşu için Tescil Odasına ilaveten aşağıda sıralanan belgeleri sunmak gerekmektedir:

(1) Tüzel kişinin şube ve temsilciliği, kuruluş belgelerine kurucu tüzel kişinin kuruluşu, unvanı ve merkez bilgilerinin gösterilmesi kaydıyla tescil olunur.

(2) Tüzel kişinin şube ve temsilciliği, tüzel kişilik statüsü verilmeden tescil olunur. Yabancı tüzel kişilerin şubeleri ve temsilciliklerin tescil usulü yerel tüzel kişilerin tescil usulü ile aynı olup, Girişimcilik faaliyetlerinde Yatırımlara ilişkin 18 Mart 2004 tarihli ve 81-XV sayılı Kanunda belirtilen özellikler dikkate alınmaktadır (yeni tüzel kişilik verilir).

(3) Yerel tüzel kişinin şube ve temsilciliğinin tesciline yönelik aşağıda sıralanan belgelerle başvurulur:

- a) Dilekçe (Devlet Tescil Odasının web sayfasında yer almaktadır)
- b) Tüzel kişinin yetkili makamının şube veya temsilciliğin açılışına, tüzük onaylanmasına ve yönetici atanmasına ilişkin kararı;
- c) 2 nüshada, aşağıda sıralanan bilgileri içerecek şube veya temsilcilik tüzüğü
 - şubenin veya temsilciliğin merkezi (posta adresi, tel/faks numarası, e-posta adresi);
 - Şube veya temsilcilik tarafından yürütülen faaliyet alanları;
 - Yabancı tüzel kişininkinden farklı olduğu takdirde şube ve temsilciliğin unvanı ve kuruluş şekli;
 - Şube ve temsilciliğin yönetici görevini yerine getirecek kişinin yetkileri;
- d) Moldova Merkez Bankasının izin belgesi - mali kuruluşların şube ve temsilcilikleri için;
- e) Finans Piyasası Ulusal Komisyonunun izin belgesi - mevduat ve kredi kuruluşları için;
- f) Kuruluş harcının ödendiğine dair belge.

Yabancı tüzel kişilerin şubeleri ve temsilciliklerin tescilinde b) ve c) harflerinde belirtilen belgelere ek olarak aşağıda sıralanan bilgilerin sunulması gerekmektedir:

- a) aşağıdaki bilgileri içerecek tüzel kişinin şube ve temsilciliğinin tüzüğü:
 - ✓ Merkezi (posta adresi, tel/faks numarası, e-posta adresi);
 - ✓ Şube veya temsilcilik tarafından yürütülen faaliyet alanları;
 - ✓ Yabancı tüzel kişinin bağlı olduğu devletin mevzuatı ile ilgili bilgiler;
 - ✓ Yabancı tüzel kişinin kayıtlı olduğu Ticaret defterinden ilgili kaydının kopyası;
 - ✓ Yabancı tüzel kişinin kuruluş belgelerinde yer almadığı takdirde, kuruluş şekli, merkezi, faaliyet alanları ve sermaye tutarına ilişkin bilgiler;
 - ✓ Yabancı tüzel kişininkinden farklı olduğu takdirde şube ve temsilciliğin unvanı;

- ✓ Şube ve temsilciliğin yönetici görevini yerine getirecek kişinin ve yabancı tüzel kişinin yöneticinin adları ve soyadları;
- ✓ Şube ve temsilciliğin yönetici görevini yerine getirecek kişinin yetkileri;
- b) Resmi dile tercüme edilmiş ve noter tasdikli yabancı tüzel kişinin kuruluş belgesinin kopyası
- c) Yabancı tüzel kişinin son dönem mali raporu

- Şirket feshi

Şirket feshine ilişkin süreç aşağıdaki adımlardan oluşmaktadır:

- ✓ Şirket sahipleri gönüllü olarak şirketin tasfiye kararını almaktadırlar. Tasfiye işlemlerini yürütecek tasfiye komisyonu veya memuru (şirketin yöneticisi olabilir) seçilmektedir.
- ✓ Tasfiye kararından itibaren 30 gün içerisinde Devlet Tescil Odasına, dilekçe, tasfiyeye giriş kararı, şirketin sicil belgesi ve tasfiye memurlarının kimlik bilgileri sunularak şirketin tasfiye sürecine girildiğinin bildirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Tasfiye memuru Resmi Gazete’de ve Devlet Tescil Odasının resmi internet sayfasında, tasfiye usulü, dönemi ve alacak talep süresini belirterek, tasfiye ilanını yayımlamaktadır.
- ✓ İlan yayımlandıktan sonra 15 gün içerisinde alacaklılar şirketin tasfiye sürecine girdiği ve 2 ay veya 4 aydan fazla olmamak şartıyla tasfiye kararında belirtilen alacak talep süresine ilişkin bilgilendirilmektedir.
- ✓ Tasfiye memuru tasfiyeye giriş bilançosunu hazırlamakta ve en fazla 10 gün içinde şirket sahiplerine ve şirket alacaklılarına iletmektedir. Söz konusu bilançonun 30 gün içerisinde onaylanması gerekmektedir.
- ✓ Alacak talep süresi sona erdikten sonra 15 gün içerisinde tasfiye memuru tasfiye bilançosunu hazırlayıp kamu istatistik kurumlarına sunmaktadır. Söz konusu bilançoda bakiye, şirket varlıklarının piyasa değeri ve alacaklılar tarafından talep edilen borçlar belirtilmektedir.
- ✓ Tasfiye kararı çıkmasını müteakip 6 ay içerisinde vergi dairesine kurumlar vergisi beyannamesi sunulmaktadır. Vergi dairesi tasfiyeye giren şirketin ilk incelemesini yapmaktadır.
- ✓ İlk mali incelemesinden sonra tasfiye memuru vergi dairesine ikinci inceleme için gereken belgeleri sunmaktadır. İkinci inceleme yapıldıktan sonra vergi dairesi şirketin kamu bütçesine borcunun olmadığına ilişkin bir belge düzenlemektedir.
- ✓ Mali incelemeler tamamlandıktan ve nihai tasfiye bilançosu ile aktiflerin paylaşım planı kabul edildikten en az 30 gün sonra, aktifler paylaşımı yapılabilmektedir.
- ✓ Aktiflerin paylaşımı sonrasında tasfiye memuru Devlet Tescil Odasına tüzel kişinin kaydının silinmesi için dilekçe verir.
- ✓ Devlet Tescil Odası, dilekçeyi kabul ettikten 3 gün sonra kayıt silme kararı alır. Söz konusu karar alındıktan ve Devlet Tescil Defteri’ne işlendikten sonra (ortalama 5 gün) tasfiye süreci bitmiş kabul edilmektedir.

Tüzel kişinin yapısına (şirket türü) göre, örneğin Anonim Şirketlerde, tasfiye işlemi etapları ve ziyaret edilmesi gereken kurum sayısı değişebilmektedir. Tasfiyenin şirket ortaklarının isteğiyle değil, mahkeme kararıyla yapılacak olması veya şirket ortakları ile alacaklılar arasında anlaşmazlık çıktığı durumlarda tasfiye süreci uzayabilmektedir.

c. Vergi Uygulamaları

- Genel

Dünya Bankası'nın "2017 Yılı İş Yapma Kolaylığı Raporu"na göre, Moldova vergi ödemeleri konusunda bir önceki yıla kıyasla 24 basamak atlayarak 55'inci sıradan 31'inci yükselmiştir.

Söz konusu ilerlemede belirleyici olan temel reform, firmaların sosyal güvenlik ödemelerine ilişkin raporlarının ilgili İdareye kağıt ortamında teslim edilmesi zorunluluğundan, elektronik ortamda sunulmasına imkan verecek uygulamanın hayata geçmesidir.

Diğer taraftan, vergi uygulamaları alanında; yollar vergisi, çevre vergisi ve sağlık sigortası katkı payının artması neticesinde vergi ödemeleri daha maliyetli hale gelmiştir.

Aşağıdaki tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere, toplam vergi ve diğer zorunlu ödemeler açısından Moldova, toplam vergi oranı açısından OECD ülkeleri genelinden daha iyi, Avrupa ve Orta Asya ülkeleri genelinden ise daha kötü bir düzeyde bulunmaktadır.

Gösterge	Moldova	Avrupa & Orta Asya	OECD
Ödemeler (yıllık ödeme sayısı)	10,0	17,6	10,9
Zaman (yıllık harcanan saat)	181,0	221,5	163,4
Toplam Vergi Oranı (kazancın %'si)	40,4	33,8	40,9

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/#paying-taxes>

Aşağıda yer alan tabloda, vergi ya da zorunlu diğer ödemelerin sayısı, bu ödemeler için harcanan zaman, ödemelerin payı/tutarı, vergi tabanı ve toplam vergi oranı gibi alanlarda ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir.

Vergi Ya da Zorunlu Katkı	Ödeme Sayısı	Ödemeye İlişkin Not	Harcanan Zaman (saat)	Yasal Vergi Oranı	Vergi Tabanı	Toplam Vergi Oranı (Kazancın %'si)	Toplam Vergi Oranına İlişkin Not
Kurumlar Vergisi	1	Elektronik ortamda	42	% 12	Vergilendirilebilir gelir	8,94	
Sağlık Sigortası Katkısı	12	Elektronik ortamda		% 4,5	Brüt Maaş ve ek ödemeler	4,89	
Sosyal Güvenlik Katkısı	12	Elektronik ortamda	84	% 23	Brüt Maaş ve ek ödemeler	25,94	
Çevre Düzenleme Vergisi	1	Elektronik ortamda		Çalışan başına 80 Ley	Çalışan Sayısı	0,3	
Yol Vergisi	1	Elektronik ortamda			Taşıtların Ağırlığına Göre	0,19	
Gayrimenkul Vergisi	1	Elektronik ortamda		0,10%	Emlak'ın Defter Değeri	0,09	
Arazi Vergisi	1	Elektronik ortamda		Her 100 metrekare için 30 Ley	Değerlendirme dışı mülk için mülk alanı	0,01	
Çevre Kirliliği Vergisi	1	Elektronik ortamda		Asgari ücretin	Zehirli olmayan atık (ton)	0,0	

				% 0,1'i			
Yakıt Vergisi	1				Yakıt fiyatına dahil edilmiş	0	Düşük tutar
Sosyal Güvenlik Katkısı - İşçi payı	0	Ortaklaşa ödenmekte		% 6	Brüt Maaş ve ek ödemeler	0	Dahil değil
Sağlık Sigortası Katkısı - İşçi payı	0	Ortaklaşa ve elektronik ortamda		% 4,5	Brüt Maaş ve ek ödemeler	0	Dahil değil
Katma Değer Vergisi (KDV)	1	Elektronik ortamda	55	% 20	Katma değer	0	Dahil edilmemiştir
TOPLAM:	10,0		181			40,4	

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/#paying-taxes>

Vergi ve ücretler, “genel kamu” ile “yerel” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Genel kamu vergi ve ücretleri; gelir üzerinden alınan vergiler, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi (excise), özel vergi (kamu mülkiyeti özelleştirme sürecinde ödenen % 1 oranında), gümrük vergisi, yol kullanım vergisi ve varlık vergisi olmak üzere yedi ayrı başlık altında toplanmıştır.

Öte yandan, yerel vergiler; emlak (taşınmaz) vergisi, çevre düzenleme ücreti, dükkan (ticari birim) ve sosyal hizmet alanından faaliyet gösteren işletmelerden alınan ücretler, karayoluyla yolcu taşımacılığı yapan işletmelerden alınan ücretler ve diğer (doğal kaynak işletme, park yeri, reklam vs.) vergilerden oluşmaktadır.

Gelir üzerinden alınan vergiler (Vergi Kanunu, 15’inci madde):

- Yıllık geliri 31.140 MDL’ye kadar olan gerçek kişi ve adi şirket sahipleri, % 7 oranında, geliri daha yüksek olanlar ise, 31.140 MDL’ye kadar % 7 oranında, fazlası için ise % 18 oranında kişisel gelir vergisi,
- Tüzel kişiler % 12 oranında kurumlar vergisi,
- Adi tarım işletmeleri % 7 oranında kurumlar vergisi ödemekle yükümlüdür.

Katma Değer Vergisi (KDV):

Moldova Cumhuriyeti’nde standart olarak uygulanan KDV oranı % 20 iken, ilaçlar, unlu mamuller ile süt ve süt ürünleri ve doğal gaz için % 8 oranında KDV uygulanmaktadır. Diğer taraftan bebek mamaları-gıdaları, çocuklar için ürünler, sağlık hizmetleri, posta hizmetleri, finansal hizmetler, kitaplar ve dergilerin de arasında bulunduğu bazı ürünler ve hizmetler KDV’den muaf tutulurken, uluslararası taşımacılık, elektrik, su, diplomatik misyonlara ait ürünler, teknik yardım projelerinde kullanılan ürünlerin de dahil olduğu bazı ürünlerde ise KDV oranı sıfır olarak uygulanmaktadır.

Özel Tüketim Vergileri (ÖTV)

Moldova’da ayrıca, alkollü içkiler, sigara, otomobiller, mineral yakıtlar, parfümlerin de dahil olduğu bazı ürünler için özel tüketim vergileri uygulanmaktadır. Özel Tüketim Vergisine ilişkin hükümler Vergi Kanunu’nun 122. – 125. maddeleri ile düzenlenmektedir.

Özel vergi

Kamu mülkiyeti özelleştirme sürecinde bedelin % 1 oranında devlet bütçesine ödenmektedir.

Gümrük Vergisi

Gümrük vergisi oranlarına ilişkin ayrıntılı bilgilere Moldova Cumhuriyeti Gümrük İdaresinin <http://customs.gov.md/ro/content/tariful-vamal-integrat-al-republicii-moldova> adresinden Gümrük Tarife Pozisyonu bazında ulaşmak mümkündür.

Yol Kullanım Vergisi

Yol Kullanım Vergisi Moldova Vergi Kanunu'nun 337. – 343. maddeleri ile düzenlenmektedir.

Varlık Vergisi

Şahsi oturma amacıyla kullanılan, 120 metrekare üzeri ve 1,5 milyon Ley üstünde değeri olan konutlar için yılda bir defa olmak üzere evin tapu değerinin % 0,8'i oranında uygulanan vergidir.

Vergi İdaresi

Moldova Cumhuriyeti Vergi İdaresi, Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak, vergi, ücret ve diğer bütçeye gelir getirici kaynakların idaresinden sorumlu kuruluştur.

Söz konusu kurumun internet sayfasına www.fisc.md adresinden ulaşılması mümkün bulunmaktadır.

Beyanname

Vergi beyannamesi Moldova Vergi Kanunu 7'inci bölümü 187'inci maddesinde düzenlenmiştir

Mevzuatta belirtilen durumlarda, vergi mükellefi her çeşit vergi ve ücrete ilişkin belirlenen sürede beyanda bulunmakla yükümlüdür.

Vergi mevzuatında belirtilen acil durumları hariç, vergi mükellefi vergi ve ücretlere ilişkin beyannamesini kayıtlı olduğu vergi kurumuna sunmaktadır.

1 Ocak 2013 tarihinden itibaren bütün KDV mükellefleri zorunlu olarak elektronik rapor otomatik yöntemlerini kullanmaktadır.

Vergi beyannamesi genel olarak aşağıda sıralanan bilgileri içermektedir.

- Vergi mükellefinin unvanı (adı ve soyadı);
- Vergi mükellefinin vergi kodu (varsa, alt birimlerin vergi kodları);
- Beyanname dönemi;
- Vergi ve ücretlerin türlü;

- e) Vergi konusu (vergi matrahı);
- f) Vergi ve ücret oranı;
- g) Vergi indirimi;
- h) Vergi ve ücret miktarı;
- i) Diğer veri ve bilgiler;
- j) Kâğıt üzerinde sunulan beyanname vergi mükellefi veya yetkilendirilmiş kişiler (müdür ve baş muhasebeci) tarafından imzalanarak mühürlenmesi gerekmektedir.
- k) Elektronik ortamda yapılan beyanname elektronik imza kullanılarak sunulmaktadır.

Mali yıl içerisinde faaliyetlerini durduran şirketler, faaliyet durdurma (tasfiye) kararı alındıktan sonra 60 gün içinde durumu vergi idaresine bildirmesi gerekmektedir.

Vergi mükellefi (temsilcisi) beyannameyi imzalayarak yanlış veya yanıltıcı bilgi vermenin sorumluluğunu almaktadır.

Beyanname vergi kurumunca kabul edildiği tarihte sunulmuş sayılmaktadır.

Beyannamenin düzenlenme ve teslim usulü, mevzuatta aksi öngörülmediği takdirde Devlet Vergi İdaresi tarafından saptanmaktadır.

Amortisman

Moldova Vergi Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre, işletmenin maddi duran varlıklarının amortisman konusu olabilmesi için söz konusu varlığın normal şartlarda bir yıldan daha uzun süre boyunca kullanılabilir olması; yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunması; değerlendirme gününde envantere dahil ve kullanıma hazır olması ve iktisadi kıymetinin 6.000 Ley'i aşması gerekmektedir.

Moldova'da amortisman hesabında azalan bakiyeler yöntemi kullanılmaktadır. Amortisman tutarı, üzerinden amortisman hesaplanacak tutar söz konusu mal için uygulanan aşınma payı ile çarpılarak hesaplanır. Üzerinden amortisman hesaplanacak tutar ise, bir önceki mali dönemin sonundaki değere yapılan yatırımlar eklenerek hesaplanır.

İşletmenin bütün varlıklarının mülkiyet kategorisine göre gruplanmış olması gerekmektedir. Varlıkların aşınma payı söz konusu mülkiyet kategorilerine göre belirlenmektedir.

I mülkiyet kategorisinde yer alan varlıklar için ayrı ayrı amortisman hesaplanır.

II-V mülkiyet kategorilerinde yer alan varlıklar için üzerinden amortisman hesaplanacak tutar grubun toplam değeri olarak kabul edilmektedir.

Mülkiyet kategorisi	Amortisman Oranı %
I	5
II	8
III	12,5
IV	20
V	30

Binek araçlardaki amortisman hesabı şu şekilde yapılmaktadır: Eğer aracın değeri 200.000 Ley'den az ise, aracın tüm değeri, bu tutarı aşması durumunda ise 200.000 Ley'lik tutarın amortismanına tabi olması mümkündür. Özetle, binek araçlar için amortisman hesabına dahil edilebilecek tutar azami 200.000 Ley'dir.

Diğer Hükümler

Vergi İadesi

Vergi iadesi, temel olarak, kamu otoritesi tarafından tahsil edilmiş verginin tümünün ya da bir kısmının yükümlüye geri ödenmesini ifade etmektedir. Dünyada yaygın olan uygulama, ihracata konu ürünler ile yurtdışına yolcu beraberinde götürülen eşyaya ilişkin dolaylı vergilerin iade edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu çerçevede, Katma Değer Vergisi iadesi bu uygulamanın temelini oluşturmaktadır.

Moldova Cumhuriyetinde KDV iadesine ilişkin uygulama, “KDV İadesine İlişkin Yönetmelik”i onaylayan 01.02.2013 tarih ve 93 sayılı Karar (08.02.2013 tarih ve 27-30 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan) çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu Karar, Resmi Gazete’de yayımlandığı tarih itibarıyla yürürlüğe girmiş ve bir önceki ilgili Kararı (01.11.2010 tarih ve 1024 sayılı Karar’ı) yürürlükten kaldırmıştır.

Moldova Kanunlarına göre şirketlerin Katma Değer Vergisi iadesinden faydalanabilmek için öncelikle KDV yükümlüsü olarak kayıt yaptırmış olmaları gerekmektedir. Bir şirketin, son 12 ay içerisindeki cirosu 600.000 Ley (yaklaşık 30.000 Avro) sınırını geçmesi halinde, KDV yükümlüsü olmak üzere kayıt yaptırması zorunludur. Bununla birlikte, 100.000 Ley (yaklaşık 5.000 Avro) sınırını geçen ve diğer uygunluk şartlarını taşıyan firmalar, tercihleri doğrultusunda KDV yükümlüsü olarak kayıt yaptırabilirler.

İhracat, uluslararası nakliye hizmetleri vb. faaliyetleri gösteren firmaların, ödedikleri KDV toplamının tahsil ettiği KDV tutarını geçmesi halinde, aradaki farkı tahsil etmesi ya da sonraki dönemlerde doğacak vergi yükümlülüklerine saydırması mümkün bulunmaktadır.

Buna ilave olarak, Moldova’da sermaye yatırımı (inşaat ve belirli taşıt araçları hariç) harcamasında bulunan KDV yükümlüleri, bu sermaye varlığının mal-hizmet üretimi ile bu üretimi yürütebilmek için kullanıldığının tevsiki ve belirli diğer şartların oluşması halinde, bu yatırım harcamalarına ilişkin KDV iadesinden faydalanabilmektedir. KDV yükümlüsü olmayan tüzel kişilikler ise yaptıkları taşıt araçları harcamalarına ilişkin KDV iadesinden belirli şartların oluşması halinde faydalanabilmektedir.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları:

Ödenmesi gereken sosyal güvenlik ve sağlık sigorta primleri her yıl kabul edilen “Devlet Sosyal Güvenlik Bütçesine Dair Kanun” ve “Sağlık Hizmetleri Fonlarına Dair Kanun” ile belirtilmektedir.

- **Zorunlu Sosyal Güvenlik Primleri:**

Moldova mevzuatına göre, işveren tarafından ücretin % 23'ü oranında sosyal güvenlik sigortası katkı ödemesi yapılması gerekirken, personel ücretinden % 6'sı oranında zorunlu emeklilik fonu primlerinin kesintisi uygulanmaktadır.

Adi şirket sahipleri, noterler, avukatlar, icra memurları ve patent sahipleri mevzuatta belirtilen tutarları ödemektedirler (2016 yılı için 7.512 Moldova Leyi)

- Zorunlu Sağlık Sigorta Primleri:

Moldova mevzuatına göre, hem işveren hem de çalışanın, personel ücretinin % 4,5'i oranında zorunlu sağlık sigortası katkı ödemesi yapması gerekmektedir.

Vergi, harçlar ve diğer zorunlu ödemeler zaman zaman değiştirilebilmektedir. Bu kapsamda, bunlara ilişkin detaylı ve güncel bilgiler Moldova Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı (www.justice.gov.md) ile Moldova Cumhuriyeti Devlet Vergi Müfettişliği (www.fisc.md) resmi web sayfalarında takip edilebilmektedir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Moldova'da ülkemiz yatırımcıları için öne çıkabilecek olan yatırım alanları aşağıda sıralanmaktadır:

- Tekstil ve Hazır Giyim

Moldova'nın tekstil ve hazır giyim sektörü II. Dünya Savaşından sonra gelişim göstermeye başlamış olup, günümüzde de Moldova'nın en önemli sektörlerinden biri durumundadır.

Hâlihazırda Moldova'da yaklaşık 600 civarında firma bu sektörde faaliyet göstermektedir. Moldova'nın toplam ihracatı içinde tekstil ve hazır giyim ürünlerinin payı % 20 düzeyinde olup, bu ihracatın % 86'sı AB ülkelerine yapılmaktadır.

Yetişmiş kalifiye ve ucuz işgücü, Avrupa Birliği pazarına yakın olması ve AB ve BDT ülkelerine gümrüksüz ürün tedariki imkânı, Moldova'nın bu sektörde yatırımcılara sunduğu en önemli fırsatları oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, ülkemiz ile Moldova arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte, Türkiye-AB-Moldova arasında yapılacak tercihli ticarete, Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyon Sistemi kapsamında çapraz menşe kümülyasyonu sistemi oluşmuş bulunmaktadır.

Bu çerçevede, ülkemiz menşeli hammadde ve ara mamuller ile Moldova'da üretilecek nihai ürünlerin Moldova menşei kazanarak, AB'ye ve Türkiye'ye tercihli ticaret kapsamında ihraç edilmesi mümkün hale gelmiş olup, söz konusu durum, ülkemiz menşeli ara mamulleri kullanarak Moldova'da üretim yapacak AB pazarını hedefleyen hazır giyim ve tekstil üreticilerimiz için bir fırsat yaratmaktadır.

- Tarım ve İşlenmiş Tarım Ürünleri

Moldova gelişmekte olan sanayisi bir yana, halen tarımın ekonomisinde önemli yeri olan bir ülke durumundadır. Tarımsal üretim, 2015 yılı itibarıyla ülkenin GSYİH'sinin % 16,3'ünü (Sanayi % 20,1; Hizmetler % 63,6) işgücünün ise % 27'sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte tarım ve işlenmiş tarım ürünleri, Moldova'nın toplam ihracatının % 45'ini teşkil etmektedir. İşlenmiş meyve ve sebzelerin % 90'ı ihraç edilmektedir.

Moldova'da tarımı yapılan ürünler arasında öne çıkanlar şunlardır: buğday, arpa, mısır, baklagiller, şeker pancarı, domates, soğan, lahana, salatalık, kabak, biber, elma, erik, vişne, armut, şeftali, ayva, kayısı, ceviz, üzüm.

Yabancıların Moldova'da tarım ve orman arazisi almaları mümkün bulunmamaktadır. Diğer taraftan uzun süreli kontratlar ile tarım alanı kiralaması yapmak mümkündür. Belediye ya da köy idarelerine ait araziler kiralınması yoluyla yabancıların Moldova'da tarımsal üretim faaliyetinde bulunması mümkündür. Bu kapsamda, üretimi yapılmak istenen ürünün yetiştirilme şartları göz önüne alınarak, ilgili bölgelerde yer alan yerel idare yetkililerinden, kiralınmaya açık arazi (mülkiyeti o yetkili idarede olan) olup olmadığı bilgisinin sorulmasında fayda bulunmaktadır. Kiralama seçeneği, gerçek ya da diğer tüzel kişilerin sahipliğindeki araziler için de düşünülebilir. Bununla birlikte, her halükarda kiralama işlemine ilişkin kontratların bu işlerde tecrübe sahibi avukatlar tarafından kaleme alınmasının çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Moldova, tarımsal üretim kadar tarım ürünlerinin muhafaza edilmesi ve işlenmesi alanında da yatırımcılar açısından fırsatlar sunmaktadır.

Hali hazırda ülkemizde, tarım ürünlerinin hasat sonrası ürün muhafazası (soğutma, atmosfer kontrollü soğuk hava) sınıflandırması, ambalajlaması, paketlemesi gibi alanlarda en son teknolojiyi kullanmaktan olan ve başta AB olmak üzere gelişmiş pazarlara ürün ihracatı konusunda bilgi birikimi olan işletmelerimizin, bu birikimlerini Moldova'da değerlendirebilecekleri ve özellikle doğrudan AB pazarını hedefleyecek şekilde yatırım imkanlarını değerlendirebilecekleri düşünülmektedir.

- Müteahhitlik

Moldova müteahhitlik sektöründe altyapı yenileme çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Altyapının iyileştirilmesi amacıyla Batılı ülkelerin ve uluslararası kuruluşların kaynakları ile finanse edilen projeler, bu anlamda ülkemiz müteahhitlik/teknik müşavirlik firmaları açısından fırsatlar sunmaktadır.

Diğer taraftan, konut ve konut dışı bina yapımı alanında Moldova'da faaliyet göstermek niyetinde olan firmalarımızın, piyasa şartlarını da değerlendirerek temkinli olmasında fayda olacağı değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, konut sektörü ile ilgili olarak, son yıllarda pek çok projenin tamamlanamamış olması nedeniyle Moldova halkının konut inşa eden firmalara güvenin önemli ölçüde azalmış olması nedeniyle, piyasaya yeni girecek bir firmanın, konut projesinin finansmanını kendi imkanlarıyla gerçekleştirebilecek bir güce sahip olmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Moldova'da faaliyet göstermek isteyen firmalarımızın, ilgi duydukları özel alanlara ilişkin ihale bilgileri ile diğer konularda bilgi ve görüş almak üzere Kişinev Ticaret Müşavirliği ile temasa geçmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Moldova bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü, genç olmakla birlikte hızlı gelişen bir sektör durumundadır.

Dış tedarik piyasası faaliyetleri (offshore/ nearshore activities) alanında Moldova, Güney Doğu Avrupa ülkeleri arasında öne çıkmaya başlayan bir ülke durumundadır. Bu durum, hizmetler alanındaki ihracat rakamlarına da yansımaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen projelerin önemli bir kısmı Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya ve Romanya kaynaklıdır.

Diğer taraftan, Moldova, ortalama internet hızının en yüksek olduğu 20 ülkeden, Mbit başına ücretin ise en düşük olduğu ülkelerden biri durumundadır. Dış tedarik piyasası faaliyetleri (offshore/ nearshore activities) alanındaki firmaların pek çoğunun yerleşik olduğu başkent Kişinev'de ise internet hızı çok daha yüksektir.

Bu çerçevede, Moldova, bu alanda çalışan genç, görece ucuz ve kalifiye işgücü ve sağlam ve ucuz altyapısı ile yazılım geliştirme, çağrı merkezi hizmetleri ve internet altyapısı kullanılarak sağlanabilecek hizmetler alanında yatırımcılara fırsatlar sunmaktadır.

Moldova'nın ulusal telekomünikasyon şirketi olan Moldtelecom, Moldova'nın telefon ve internet hizmeti sağlayan en büyük şirketi durumundadır. Moldtelecom, 2017 yılı özelleştirme takvimine alınan firmalardan biri durumundadır.

B. MOLDOVA'NIN YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

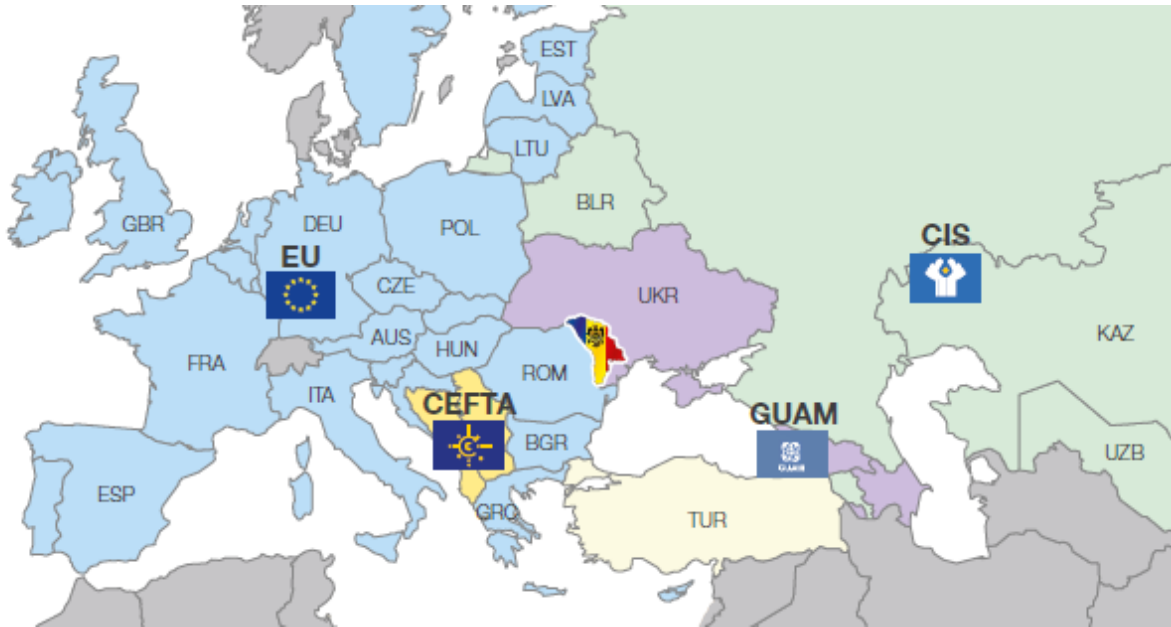
2004 yılında kabul edilen Yatırımlar ve Yatırım Faaliyetlerine Dair Kanun ile Moldova Cumhuriyeti'nde yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılar arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılmış olup, yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılar eşit muamele görmektedir. Bugün itibarıyla, yabancı yatırımcıları Moldovalı yatırımcılardan ayıran en önemli fark, tarım ve orman arazilerinin yabancı şahıs ve şirketler ile yabancı ortaklı Moldovalı şirketlere satılamamasıdır. Moldova'da kurulmuş yabancı sermayeli şirketler vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini takiben, kârlarını yurtdışına serbestçe transfer edebilmektedir. Yabancı ve yerli yatırımcılar kanunlar önünde eşittir.

Moldova'nın 44 ülke ile imzaladığı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına (YKTK) İlişkin Anlaşması bulunmaktadır. Söz konusu anlaşmalar; ev sahibi ülke tarafından yatırımcıya uygulanacak muamelenin sınırlarını belirlediği, yatırımın yapıldığı ülkelerdeki temel hak ve menfaatlerinin uluslararası hukuk temelinde koruduğu, kar transferlerinin güvence altına aldığı, ev sahibi devletçe yapılması muhtemel kamulaştırma işlemlerinin

şartlarını belirlediği ve uyuşmazlık halinde uluslararası tahkime başvurulması gibi "olmazsa olmaz" hükümler içerdiği için yatırımcılara büyük önem arz etmektedir. Türkiye-Moldova YKTK'sı 14 Şubat 1994 tarihinde imzalanmış olup 16 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Diğer taraftan, günümüz şartlarına göre hazırlanmış olan ve söz konusu Anlaşma'nın yerini alacak yeni YKTK Anlaşması 16 Aralık 2016 tarihinde Sayın Bakanımız Nihat ZEYBEKÇİ ile Moldova Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Octavian CALMIC tarafından imzalanmıştır. Yeni Anlaşmanın 2017 yılında yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

YKTK anlaşmalarının yanı sıra Moldova'nın 48 ülke ile imzaladığı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması bulunmaktadır.

Moldova taraf olduğu serbest ticaret anlaşmaları sayesinde, başta AB ülkeleri olmak üzere, BDT ülkeleri (Belarus, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Ukrayna), CEFTA ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya, Sırbistan) ve Türkiye pazarlarına gümrüksüz olarak girebilme imkânına sahip bulunmaktadır.

Diğer taraftan, ülkemiz ile Moldova arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte, Türkiye-AB-Moldova arasında yapılacak tercihli ticarete çapraz menşe kümülasyonu sistemi oluşmuş bulunmaktadır.

Bu çerçevede, ülkemiz menşeli hammadde ve ara mamuller ile Moldova'da üretilecek nihai ürünlerin Moldova menşei kazanarak, AB'ye ve Türkiye'ye tercihli ticaret kapsamında ihraç edilmesi mümkün hale gelmiştir.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Bugün itibarıyla, yabancı yatırımcıları Moldovalı yatırımcılardan ayıran en önemli fark, tarım ve orman arazilerinin yabancı özel şahıslara, yabancı firmalara ve içerisinde yabancı sermaye bulunan Moldovalı firmalara satılamamasıdır.

ii) Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

- Kuruluşunda Ayrımcılık

Moldova mevzuatı uyarınca, firma kuruluş işlemlerinde yerli ile yabancı yatırımcı arasında hiçbir fark bulunmamaktadır.

- Vergi Hukukunda Ayrımcılık

Moldova mevzuatı uyarınca, vergi hukuku açısından yerli ile yabancı yatırımcı arasında hiçbir fark bulunmamaktadır.

- Yabancıların Serbest Dolaşımı

Bugün itibarıyla, Moldova Cumhuriyeti, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 68 ülkeye vizesiz rejimi uygulamaktadır. Diğer taraftan, 126 ülke vatandaşı Moldova'ya seyahatleri öncesinde Moldova'nın dış temsilciliklerinden vize almak zorundadır.

Bununla birlikte, Moldova'ya girişimcilik, çalışma, eğitim, aile birleşimi, tıbbi tedavi, insani yardım ve dini amaçlarla gelmek isteyen yabancıların oturma izni alabilmek için Moldova'nın dış temsilciliklerinden uzun süreli vize almaları gerekmektedir.

Moldova'da oturma izni almak isteyen yabancıların, vize süresinin bitmesine en az 30 gün kala yetkili makamlara başvurmaları gerekmektedir.

1 Kasım 2012 tarihinde Ankara'da imzalanan ve her iki ülke vatandaşlarının, pasaport türüne bakılmaksızın karşılıklı olarak 90 günlük vizesiz seyahat gerçekleştirebilmelerini öngören, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma", 1 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bahse konu Anlaşma uyarınca, her bir Taraf Devletin, tüm pasaport hamili vatandaşları, altı ay içerisinde ilk giriş tarihinden itibaren doksan (90) günü aşmayan süre zarfında, diğer Taraf Devletin ülkesine girmek, çıkmak, ülkesinden transit geçmek ve diğer Taraf devletin ülkesinde geçici olarak kalmak için vize yükümlülüğünden muaf kılınmıştır.

Yabancıların Moldova'da şirket kurmaları halinde, şirket ortakları ile şirket genel müdürünün oturma izni alabilmesi mümkün bulunmaktadır.

Diğer taraftan, şirket çalışanı olarak istihdam edilmek üzere Moldova'ya gelecek yabancıların, ancak ilgili Makamlardan alınacak izin sonrası Moldova'da oturma izni alabilmektedir.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

a. Serbest Bölgelerde Vergi İndirimleri

Moldova'da yedi serbest bölge, bir serbest bölge şeklinde faaliyet gösteren liman ve bir adet serbest bölge olarak hizmet veren havaalanı yer almaktadır. Serbest bölgeler sunduğu vergi avantajları, işleyiş kolaylıkları açısından yabancı yatırımcıların ilgi gösterdikleri yatırım alanları arasında bulunmaktadır.

Serbest bölgelerde üretilen mal ve hizmetlerin ihracatından elde edilen gelirler % 50, diğer faaliyetlerden elde edilen gelirler ise % 25 oranında indirimli kurumlar vergisine tabidir. Ayrıca, sabit sermayelerinin ve/veya bu bölgelerdeki alt yapının geliştirilmesine ilişkin toplam yatırımlarının en az bir milyon Dolar olması halinde, şirketlerin söz konusu bölgelerden gerçekleştirdikleri mal ve hizmet ihracatından elde ettikleri gelirler üç yıl süre ile

kurumlar vergisinden istisna tutulmaktadır. Yatırım değerinin en az beş milyon Dolar olması halinde ise, ilgili şirket beş yıl süre ile kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır.

Yurt dışından serbest bölgeye gelen, serbest bölgeden yurt dışına gönderilen, bölge içinde el değiştirilen veya başka bir serbest bölgeye aktarılan mal ve hizmetler KDV, ÖTV ve gümrük vergisinden muafır.

b. Tarım ve Hayvancılığa İlişkin Yatırım Teşvikleri

Moldova’da Tarım ve Gıda Sanayi Bakanlığınca bazı tarım ürünlerinin üretimi teşvik etmektedir. Sağlanacak sübvansiyonlar her yıl Hükümet Kararı ile tespit edilmektedir. Bu bağlamda, 2016 yılında tarım ve hayvancılık ürünleri üreticilerin sübvansiyonuna yönelik toplam 700 milyon Moldova Leyi (yaklaşık 34-35 milyon ABD Doları) tahsis edilmiştir. Tarım ve hayvancılık alanında teşvik edilen faaliyetler; tarım sigortası, uzun ömürlü (çok yıllık) plantasyon (bahçe/bağ) kurulması, seracılık, damızlık hayvanların alımı ve yetiştirilmesi, tarım makineleri ve sulama sistemleri, hayvancılıkta kullanılan makine ve donanım, soğutma/dondurma ile ambalaj ekipmanı alınması olarak özetlenebilir.

c. Diğer Yatırım Teşvikleri

Gagavuz Yeri Özerk Bölgesinde yatırım yapan şirketler, Moldova Cumhuriyeti mevzuatında yer alan teşviklerin yanı sıra, bazı diğer teşvik ve ayrıcalıklardan da faydalanabilmektedir. Söz konusu teşvik ve ayrıcalıklar “Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi Yatırım Kanunu” ile belirlenmiştir.

Bahse konu Kanun ile belirlenmiş teşvik ve ayrıcalıklar aşağıda özetlenmektedir:

Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesinde teşvik hakkı **bölgesel yatırım projesi** gerçekleştirilmesi halinde doğmaktadır. Teşviklere ilişkin bütçe, her yıl, İcra Komitesi’nin teklifi üzerine Halk Topluğu tarafından saptanmaktadır.

Teşvik edilecek projeler, proje başlamadan önce, projeye ilişkin Gökoğuz Yeri Başkanı, ilk yardımcısı ve diğer ilgili yetkili kişilerden oluşan Yatırım Konseyi’nin uygun görüşü ile belirlenmektedir.

Bölgesel yatırım projesi - Gökoğuz Yeri Özerk Bölgesinde en az 5 milyon MDL tutarında (250 bin ABD Doları) ve en az 10 kişiye istihdam sağlayacak bir projeyi ifade etmektedir.

Teşvik kapsamında değerlendirilebilecek sektörler/alanlar aşağıda sıralanmaktadır:

- Sanayi üretimi;
- Tarım;
- Altyapı;
- Enerji etkinliği ve yenilebilir enerji kaynakları;
- Bilgi teknolojileri;
- Turizm ve otelcilik

Yatırım Teşvik Türleri aşağıda belirtilmektedir:

- a) Mahalli İdare tarafından maddi varlık olarak verilen hibeler;

- b) Vergi İadesi;
- c) Yatırım Teşvikleri;
- d) İşçi eğitime yönelik masrafların karşılanması;
- e) Mahalli İdareler tarafından tanınan kolaylıklar;
- f) “tek gişe” prensibi;

Gümrük Vergisi ve KDV Muafiyeti:

İmzalanan yatırım projesi kapsamında getirilen maddi varlıkların ithalatında gümrük vergisi ve KDV muafiyeti şeklinde uygulanır.

Maddi Varlık Olarak Verilen Hibeler

Arazi, bina, yapı, makine ve donanım, bilgi işlem makineleri, ölçüm aletleri ve binek araç hariç taşıma araçları, karşılıksız olarak verilebilir veya indirimli olarak kiraya verilebilmektedir.

Arazi ve taşınmazlara ilişkin kira bedelleri, mahalli idare tarafından belirlenmiş olan kira bedelinin yarısından fazla olamaz.

Yatırım projesi gerçekleştirildikten sonra, binanın üzerinde bulunduğu arazi normatif fiyattan satın alınabilmektedir.

Vergi İadesi:

İcra Komitesi kararına istinaden 5 yıl süreyle ödenen kurumlar vergisi iadesi yapılabilmektedir.

Yatırım Teşvikleri:

İnşaata veya makine ve donanım alımına yönelik yapılan masrafların, 5 milyon MDL geçmemek kaydıyla, % 30'una kadarının yatırımcıya geri ödenmesi mümkün bulunmaktadır.

İşçi eğitime yönelik masrafların karşılanması

Sanayi üretim tesisinin kuruluşunda, en az 30 kişinin istihdam edilmesi şartıyla, personelin eğitime yönelik yapılan masrafların % 50'sinin yatırımcıya iade edilmesi mümkün bulunmaktadır.

Mahalli İdareler tarafından tanınan kolaylıklar:

Mahalli İdareler tarafından alınan kararlar ile emlak (arazi ve bina) vergisinin % 50 indirimle uygulanması mümkün bulunmaktadır.

“Tek Pencere”

Bölgesel yatırım projesini gerçekleştirmek isteyen yatırımcılara, yatırım sürecinde farklı yetkili birimlerle kuracağı ilişkileri hızlandırmak ve alınması gereken belge sayısını en aza indirmek adına ilgili idare tarafından danışmanlık hizmeti verilmektedir.

C. MOLDOVA'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Moldova'ya yönelik Türk yatırımcılarının ilgisi 1990'ların başlarına dayanmaktadır. 1994 yılından bugüne kadar Moldova Tescil Odası'na kayıt yaptırmış olan kısmen veya tamamen Türk sermayeli şirket sayısı, 76'i Gököğüz Yeri'nde kurulmuş olmak üzere, yaklaşık 1.300'e ulaşmıştır. Ancak söz konusu firmaların önemli bir kısmı bugün itibarıyla faal değildir.

Çeşitli büyüklükteki Türk firmalarının Moldova'ya yaptığı toplam yatırım miktarı yaklaşık 300 milyon ABD Doları seviyesindedir. Diğer taraftan, söz konusu yatırımların büyük kısmı 3. ülkeler üzerinden gelen sermaye olduğu için, Moldova kayıtlarında ülkemiz yabancı yatırımcılar arasında önde ülkeler arasında gözükmemektedir.

Moldova'da bulunan yatırımcı firmalarımız ağırlıklı olarak; inşaat (%31), bilgi ve iletişim (%29), gıda, içecek ve tütün ürünleri (%22), konaklama ve yiyecek hizmeti (%5) alanlarında faaliyet göstermektedir.

Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş. Moldova'da faaliyet gösteren en büyük Türk yatırımcısı ve müteahhit firması durumundadır.

Summa S.R.L. adı altında faaliyet gösteren firmamızın öne çıkan yatırımları arasında Moldova'nın ilk ve halen tek modern alışveriş merkezi olan “MallDova” alışveriş merkezi (Fiba Holding ortaklığı ile), Moldova'nın ilk tam teşekküllü özel hastanesi olan “Medpark” hastanesi, Moldova'nın en iyi oteli olan “Radisson Blu Leograd” oteli ile “Crown Plaza” ve “Crown Plaza Park” konut kompleksleri gösterilebilir.

Turkcell'in dolaylı olarak ortağı olduğu, Moldova'da GSM alanında faaliyetlerine 2000 yılında başlamış olan Moldcell, Moldova'nın en büyük ikinci GSM operatörü durumundadır.

Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayi A.Ş. bünyesinde yer alan Hollanda tescilli Efes Breweries International B.V. 2003 yılında Moldova'nın en büyük içecek üreticisi olan Vitanta Intravest'in hisselerinin yüzde 96,5'ini satın alarak Moldova piyasasına giriş yapmıştır. Şirket bira üretiminin yanı sıra, Moldova piyasasında çeşitli marka biraların distribütörlüğünü yapmakta, ayrıca soğuk içecek piyasasında da önemli bir paya sahip bulunmaktadır. Şirket, Moldova bira piyasasının yaklaşık % 70'lik kısmını elinde bulundurmaktadır.

Asena Tekstil S.R.L. firması 2001 yılında, Moldova'nın Gököğüz Yeri Özerk Bölgesi'nde kurulmuş, % 100 Türk sermayeli bir hazır giyim üreticisidir. Şirketin hepsi Gököğüz Yeri'nde olmak üzere dört fabrikasında toplam 1.300 kişiye istihdam sağlanmaktadır.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

İşadamlarımızın karşılaştığı başlıca sorunlar arasında; gümrüklerde yaşanan sorunlar, işçi bulmak konusundaki sıkıntılar, bürokratik engeller ve denetimler gelmektedir.

Gümrüklerde Yaşanan Sorunlar:

Ülkemiz menşeli ürünlerin Moldova Gümrüklerinden geçişi sırasında yaşanan temel sorunlar aşağıda sıralanmaktadır:

- 1) Türkiye menşeli ürünler, AB ve BDT ülkelerinden gelen tırlara kıyasla çok daha fazla kırmızı ve sarı hatta yönlendirilmektedir.
- 2) Sarı ve kırmızı hatlara yönlendirilen araçlar beraberindeki eşya için ihracata yönelik gümrük beyannamesinin aslı, ya da Gümrük İdarelerimiz tarafından kırmızı mühürle onaylanmış örnekleri, Türkiye'deki tedarikçi ya da üretici firma ile yapılan sözleşmeler, bu firmalar ile yapılan yazışmalar, bu ürünlere ilişkin fiyat listesi vb. belge ve bilgiler ibraz edildiği halde, ithal edilecek eşyalara ilişkin beyan edilen değerler, düşük olduğu gerekçesiyle Gümrük İdareleri tarafından kabul edilmemekte ve ithalatçı firmalar daha yüksek değerler beyan etmeye zorlanmaktadır.
- 3) Gümrük değerlemesi; referans fiyatlar, internet üzerinden elde edilen perakende fiyatlar, Moldova iç pazarı fiyatları, 3. ülkelerden ithal edilen fiyatlar, aynı ya da benzer nitelikte olmayan ürünlerin fiyatları ya da bunlara benzer uygun olmayan yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmekte, bunun sonucu olarak ürünün gerçek ithal değerinin çok çok üstünde ithal değerleri belirlenmektedir.

Yukarıda belirtilen sorunlar nedeniyle, ülkemiz menşeli ürünlerin Moldova pazarına giriş maliyetleri önemli ölçüde artmakta ve ürünlerimizin ithalat süreci uzamaktadır. İthalatçılar, ülkemizden ithal edecekleri ürünlerin gerçek ithalat maliyetini hesaplayamamakta, bu belirsizlik ve gümrüklerde olması gerekenden çok daha yüksek olarak ödenmek zorunda kalınan vergiler ise ithalatçıları farklı ülkelerden ürün tedarik etmeye yönlendirmektedir. AB ve BDT ülkeleri menşeli ürünlere kıyasla ülkemiz menşeli ürünlere yönelik bu haksız uygulamalar, ülkemizin Moldova'ya yönelik ihracatına zarar vermektedir.

Söz konusu sorun, Moldova Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Octavian CALMIC'a, Türkiye'ye 2016 yılı Aralık ayında yaptığı ziyaret sırasında yapmış olduğu tüm görüşmelerde aktarılmış olup, söz konusu ayrımcı uygulamaların ülkemizce kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır.

Devlet Kontrolleri

Moldova'da faaliyet gösteren yerli ve yabancı yatırımcıların en başta gelen sorunlarından bir tanesi, farklı pek çok kamu otoritesinin şirketlere kontrol/denetim amacıyla yaptığı ziyaretlerdir. Denetimler ve kontroller sırasında yetkililer tarafından suni zorluklar yaratılmakta, şirketler baskı altına alınmakta ve bu suni zorlukları aşmak adına rüşvet vermeye itilmektedir.

Devlet kontrollerine ilişkin sorun, esasında, Moldova'nın en önemli sorunlarından biri olan "rüşvet ve yolsuzluk" sorununun bir parçası niteliğindedir.

2016 yılı başında kurulan yeni hükümette başbakan olarak görev yapan Pavel FİLİP, devlet kontrolleri ile ilgili durumun çözümünün kolay bir problem olmadığını, sorunun sistemin kendisinden kaynaklı olduğunu, devlet kontrollerinin şeffaf bir şekilde yapılmasına ilişkin reform çalışması yapılacağını açıklamıştır.

İşgücü Temini

Moldova'da faaliyet gösteren orta ve büyük ölçekteki firmaların en önemli sorunlarından biri de, işgücü temininde yaşanan sıkıntılardır.

Moldova, temelde ülke seviyesinde ortalama maaş düzeyinin düşük olması nedeniyle sürekli bir şekilde yurtdışına göç vermektedir. Net 200 ABD Doları seviyesinde bir maaş ile geçinmeye çalışmak yerine pek çok kişi başta Rusya, İtalya ve diğer AB ülkeleri olmak üzere yurtdışına çalışmaya gitmeyi tercih etmektedir.

Şirketler, ayrılan işçilerin yerine yenilerini bulmakta sorun yaşamakta, yeni işçi bulmak için daha uzak mesafelere servis hizmeti sağlamak zorunda kalmakta, yeni işçilerin eğitimi ve işe uyumu için ilave masraflara katlanmak durumunda olmakta ve tüm bunların sonucu olarak hem işlerini büyütememe (ya da küçülme) sorunu ile karşılaşmakta hem de işgücü maliyetleri artmaktadır.

D. MOLDOVA'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

Ülkeler bankacılık sistemi kanalıyla ihraç ve ithal edilen sermayelere ilişkin verileri genellikle merkez bankaları tarafından tutulmakta ve her yıl IMF'ye yayınlanması için verilmektedir. Ülkemizde Hazine Müsteşarlığınca derlenen yurtdışı yatırım stok verileri TCMB kanalıyla IMF'ye iletilmektedir. 2015 yılı sonu itibarıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına ilişkin IMF verilerine göre Moldova'ya yönelik olarak gerçekleştirilen yatırımların stok değeri yaklaşık 2,6 milyar ABD Doları değerindedir.

2015 yılı sonu itibarıyla Moldova'ya gelen doğrudan yabancı yatırımlarda ilk 5 ülkenin payını gösteren tablo aşağıda sunulmaktadır:

2015 yılı Moldova'ya Yatırım İçin Sermaye İhracı (IMF)*

Ülke Adı	Doğrudan Yatırım Miktarı (Milyon \$)	%
Rusya Federasyonu	746	28
Hollanda	326	12
Kıbrıs	224	9
İspanya	212	8
Fransa	206	8
TOPLAM	2.634	100

Kaynak: cdis.imf.org, Tablo 3, Moldova Coordinated Direct Investment Survey

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

www.kisinev.be.mfa.gov.tr – T.C. Kişinev Büyükelçiliği
www.ekonomi.gov.tr/portal/url/bjz - T.C. Kişinev Ticaret Müşavirliği
www.aipa.md – Moldova Tarım Müdahale ve Ödemeler Kurumu
www.anofm.md - Moldova İstihdam Ajansı
www.bma.gov.md - Moldova İçişleri Bakanlığı Göçmenler Bürosu
www.bnm.md - Moldova Merkez Bankası
www.cis.gov.md - Adalet Bakanlığı Devlet Tescil Odası
www.cnam.md - Moldova Sağlık Sigorta Kurumu
www.cnas.md - Moldova Sosyal Sigorta Kurumu
www.customs.gov.md - Moldova Gümrük İdaresi
www.finantare.gov.md – Başbakanlık, Kalkınma Konseyi
www.fisc.md - Moldova Vergi Dairesi Başkanlığı
www.justice.gov.md - Moldova Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı
www.licentiere.gov.md - Moldova Ekonomi Bakanlığı Bünyesinde Lisans Odası
www.mai.gov.md – Moldova İçişleri Bakanlığı
www.mec.gov.md - Moldova Ekonomi Bakanlığı
www.miepo.md - Moldova Yatırım ve İhracat Geliştirme Kurumu (MIEPO)
www.statistica.md – Moldova Ulusal İstatistik Bürosu

2. Ulaşılabilir Hukuki ve Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

a. Hukuk Danışmanlığı Şirketleri

Moldova’da sorun yaşayan firmalarımızın hukuk danışmanlığı alabileceği firmaların bilgileri aşağıda gösterilmektedir:

Firma Unvanı	Adresi	Tel.	e-posta adresi	İnternet adresi
Law Firm “Turcan Cazac”	str. A. Puskin, 47/1, of. 5 A, Chisinau	+373 22 212031 +373 22 226113	alexander.turcan@ turcanlaw.md	www.turcanlaw.md
Gladei & Partners Legal Consultants	str. Vlaicu Pircalab, 63, of. 5 F 2 Chisinau	+373 22 240577	office@gladei.md	www.gladei.md
Associated Lawyers Firm "Corect"	str. Mitropolit Banulescu Bodoni, 53A Chisinau Moldova	+373 22 212880 +373 22 240465	corect.moldova@gmail.com	www.baa-corect- moldova.com
A.C.I. Partners Tax & Accounting SRL IM	bd. Stefan cel Mare, 65, of. 806, mun.Chisinau	+373 22 279323	office@aci.md	www.aci.md
Tuhari & Partenerii	str. Petru Rares, 36 of. 140 mun.Chisinau,	+373 22 83 046	igor.tuhari@tplaw.md	www.tplaw.md
Pricewaterhouse	str. Maria	+373 22 251700	maria.cenusa@ro.pwc.com	www.pwc.com/md

Coopers Audit SRL	Cibotari, 37, mun. Chisinau			
Schoenherr Attorneys at Law Schoenherr SRL	str. Alexandru cel Bun, 51, mun. Chisinau	+373 22 240300	office.moldova@schoenherr.md	www.schoenherr.eu
Vernon David SRL ICS	str. Alexandru cel Bun, 49, etaj. 3 Mun. Chisinau	+373 22 260922	office@vdalegal.com	www.vdalegal.com
LEGAL Solutions Business Lawyers	Str. Vlaicu Pîrcălab 27/1, Chisinau	+373 22 210505	ccibotaru@legalsolutions.md	www.legalsolutions.md
Brodsky Uskov Looper Reed & Partners	str. M. Kogalniceanu, 17, Chisinau	+373 22 210055 +373 22 232324 +373 22 843108	info@bulr.com	www.bulr.com
Madan Orbis Lex	Str.Puskin , 24,of.52, Chisinau	+373 22 928544	info@madanlex.com	www.madanlex.com
Biroul Asociat de Avocati "A. Dodi & Gh. Iudin"	str. Alexei Mateevici, 84/1, Chisinau	+373 22 232254	gh.iudin@avocati.md a.dodi@avocati.md	www.avocati.md
Business Liga SRL	str. A. Puskin, 22, of. 337 A, Chisinau	+373 22 232229 +373 22 922617	biz_liga@mail.ru	www.bizmoldova.com
Volghin Co. United Law Bureau	bd. Mircea cel Batrin, 20/3, mun. Chisinau	+373 22 350101	avocat@bk.ru	www.advocacy.su
Avornic & Partenerii	str. Sciusev 31, mun. Chisinau	+373 22 542742	office@avokat.md	www.avokat.md
Biroului Asociat de Avocați „Nagacevschi și Partenerii”	str. V. Pircalab, 2 of. 13, mun. Chisinau,	+373 22 274161 +373 22 260937	office@bnp.md	www.bnp.md

b. Mali Danışmanlık Şirketleri

Moldova'da mali danışmanlık hizmeti veren firmaların bilgileri aşağıda gösterilmektedir:

Firma Unvanı	Adresi	Tel.	e-posta adresi	Internet adresi
Audit-Exact SA	str. Tighina, 49/3, of. 46, Chisinau	+373 22 270404 +373 22 272445 +373 22 888040	audit_exact@yahoo.com	www.audit.md
Audit-Concret SA	str. Mitropolit Banulescu Bodoni, 45, of. 304, Chisinau	+373 22 212090 +373 22 212208 +373 22 227420 +373 22 229965	auditconcret@yahoo.com	www.audit-concret.md
Audit Data SRL	str. Mihai Eminescu, 56, of. 1, Chisinau	+373 22 220411 +373 22 838797	auditdata.moldova@gmail.com	www.audit-data.md

Brodsky Uskov Looper Reed & Partners	str. M. Kogalniceanu, 17, Chisinau	+373 22 210055 +373 22 232324 +373 22 843108	info@bulr.com	www.bulr.com
Business Consulting Institute	str. Mihai Eminescu, 27, of. 1, Chisinau	+373 22 855080	office@bci.md	www.bci.md
DC Contabilitate SRL	str. Alexandru cel Bun, 126/1, Chisinau	+373 22 923737	dccontabilitate@gmail.com	www.contabilitatea.md
Ducont Consulting SRL	str. Alba Iulia, 75, bl. V, of. 12, etaj. 9, Chisinau	+373 22 838335	info@ducont.md	www.ducont.md
Moldauditing SRL	str. Alexei Mateevici, 84/1, Chisinau	+373 22 232551	office@moldauditing.md	www.moldauditing.md
Paranteze SRL	str. Columna, 86, Chisinau	+373 684 73124	office@memora.md	www.memora.md
First Audit International SA	str. Mitropolit Dosoftei, 126, of. 1, Chisinau	+373 22 605872 +373 22 605874	office@fai.md	www.fai.md
Pricewaterhouse Coopers Audit SRL	str. Maria Cibotari, 37 MD2012, Chisinau	+373 22 238122	maria.cenusa@ro.pwc.com	www.pwc.com/md
Ernst & Young SRL	str. Alexandru cel Bun, 51 MD2012, Chisinau	+373 22 214040	ey.office@md.ey.com	www.ey.com/md